

Datalagringsdirektivet

Er datalagringsdirektivet et alvorlig inngrep retten til privat kommunikasjon?

EUs datalagringsdirektiv pålegger teleselskap og internettleverandører å lagre informasjon om hvem som ringer, surfer på nettet, sender SMS eller e-post – og hvem som er mottager, tidspunkt og hvor det blir ringt eller sendt fra i minimum seks, maksimum 24, måneder. Direktivet legger altså opp til at Telenor, NetCom, Nextgentel, Tele2, Lyse og andre operatører blir pålagt å oppbevare alle opplysninger om all vår telefon- og nettbruk i opptil to år.

Det indre marked og politiarbeid

Etter at EF-domstolen i februar godkjente datalagringsdirektivet kan det også være på vei i EØS. Det er imidlertid ikke noen automatikk i at alt EU vedtar som indre markedsreguleringer også inntas i EØS. Det skal gjøres en vurdering av om regelverket er relevant, dvs. om det faller innenfor de områdene EØS omfatter. Denne vurderingen gjøres i EØS-komiteen, altså av EU på den ene siden og Norge, Island og Liechtenstein på den andre siden.

Nei til EU mener at direktivet primært handler om politiarbeid og overvåkning, og derfor ikke er EØS-relevant. Samferdselsminister Liv Signe Navarsete har også uttalt seg i den retningen. Etter EF-domstolens avgjørelse er det imidlertid trolig at EU vil insistere på å innføre direktivet i EØS. Direktiver vedtatt etter artikkel 95 tas vanligvis inn i EØS, og datalagringsdirektivet endrer et direktiv som allerede finnes i EØS.

Kan Norge unntas?

Hvis Norge og EU ikke blir enig om direktivet er relevant eller ikke, er prosedyren den samme som ved bruk av reservasjonsretten (veto) i EØS. EU kan reagere på tre ulike måter: Man kan akseptere visse forskjeller mellom EU og EFTA-landene. Et annet, og lite sannsynlig, alternativ er at EU sier opp

Nr. 1, mars 2009

Forfatter: Morten Harper, utredningsleder i Nei til EU.

Kategori: EØS

Stikkord:

- Datalagring
- Personvern
- Overvåking
- E-post
- Telefon

Bakgrunn:

Datalagringsdirektivet (2006/24/EF) ble vedtatt av EU allerede i mars 2006. De fleste medlemslandene har en utsatt gjennomføringsfrist for deler av direktivet til 15. mars i år. Både Irland og Slovakia stemte mot da justisministrene i EU-rådet vedtok direktivet. Flere land, bl.a. Finland, Østerrike, Polen og Hellas, hadde hatt kritiske innvendinger til forslaget. Denne motstanden er nok hovedgrunnen til at EU-kommisjonen insisterte på at direktivet skulle behandles som en indre markedsregulering (Roma-traktatens artikkel 95), for å unngå kravet om enstemmighet på justisområdet.

Irland mente at direktivet ikke kunne hjemles som et indre markedsdirektiv og anla sak for EF-domstolen. Kravet var at direktivet måtte annulleres. EF-domstolen avsa dom 10. februar. Irland tapte saken. Domstolen fant at direktivet har gyldig (og riktig) hjemmel.

avtalen. En siste reaksjon er krav om at de berørte delene av EØS-regelverket suspenderes, altså settes ut av kraft. Det juridiske standardverket om EØS oppsummerer virkningene slik:

«Bruk av reservasjonsretten innebærer med andre ord etter art. 102 ikke at EØS-avtalen som helhet suspenderes, eller bortfaller. Det utløser i seg selv heller ikke noen rett for EU-siden til å treffe mer vidtgående beskyttelsestiltak etter art. 112.» (*EØS-rett*, side 182).

Norge kan også velge å akseptere direktivet som EØS-relevant, men påberope seg reservasjonsretten for å ikke innføre direktivet. EØS-avtalen krever ingen begrunnelse for å bruke denne retten. Det er all grunn til å forvente at reaksjonen fra EU ved bruk av reservasjonsretten mot datalagringsdirektivet vil være svært begrenset. Direktivet hører hjemme i vedlegg XI (telekommunikasjonstjenester), hvor det fra før finnes to relevante direktiv: 95/46/EF om beskyttelse av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger og om fri utveksling av slike opplysninger, og 2002/58/EF om behandling av personopplysninger og personvern i sektoren for elektronisk kommunikasjon. Datalagringsdirektivet henviser i fortalen til begge disse direktivene og gjør enkelte endringer i det sistnevnte. Jussprofessorene Finn Arnesen og Frederik Sejersted konkluderer slik i sin betenkning om datalagringsdirektivet:

«Går man nærmere inn på de to direktivene, ser man at de bare marginalt berører spørsmål av betydning for datalagringsspørsmålet, og at de i all hovedsak vil kunne fortsette å fungere utmerket selv om datalagringsdirektivet ikke innlemmes i EØS-avtalen.

På denne bakgrunn er vi tilbøyelig til å mene at en suspensjon av de to direktivene om databeskyttelse (95/46 og 2002/58) vil være en uforholdsmessig streng reaksjon på en eventuell reservasjon mot datalagringsdirektivet, og at disse rettsaktene reelt sett ikke vil være berørt. Det eneste i Vedlegg XI som berøres i direkte forstand dersom Norge reserverer seg mot datalagringsdirektivet er så langt vi kan se

én bestemmelse i ett direktiv, nærmere bestemt artikkel 15 i direktiv 2002/58/EF om personvern og elektronisk kommunikasjon, som endres gjennom artikkel 11 i datalagringsdirektivet.»

(*Datalagringsdirektivet og EØS-avtalen*, side 14).

Hva er problemet med direktivet?

Er datalagringsdirektivet et alvorlig inngrep i folks rett til privat kommunikasjon? Tilgangen til slik elektronisk informasjon er i dag basert på et etterforskningsprinsipp, dvs. at det må foreligge konkret mistanke om alvorlige lovbrudd før politiet kan iverksette logging av telefon og datatrafikk i en tidsbegrenset periode. All privat informasjon skal ellers slettes så raskt som mulig, for eksempel sletter teleleverandøren listen over hvem du har ringt så fort telefonregningen er betalt. EUs datalagringsdirektiv erstatter etterforskningsprinsippet med et generelt overvåkingsprinsipp, der informasjon om alle borgere lagres systematisk i inntil to år. Vi vil bli overvåket uten at vi kan merke det. Datatilsynet frykter direktivet vil medføre hundrevis av små «politiregistre» hos internettleverandører og teleselskaper, med sterkt varierende sikring av opplysningene.

Andre hovedargumenter mot direktivet

I tillegg til de mer overordnede personvern hensynene, er det også flere andre argumenter som har blitt brukt mot datalagringsdirektivet:

- Datalagring hos private firma er ikke trygt. Det ble f.eks. stjålet 60 000 personnumre fra Tele 2 juli 2007.
- Denne informasjonen er attraktiv for kriminelle for å bruke til identitetstyveri, utpressing, overvåking - kanskje til og med terrorisme. Direktivet som skal føre til mindre kriminalitet kan altså føre til mer.
- Listene kan samkjøres med andre lister i fremtiden. Når informasjonen først er lagret har vi ingen garanti for hva politikerne vil bruke det til i fremtiden.
- Det er relativt enkelt for kriminelle å unngå overvåkingen.
- Datalagringen er kostbar. Beregninger fra IKT-Norge viser at reguleringene for Norges del kan koste mellom en halv og en milliard kroner. Dette må i så

fall noen betale, enten det blir staten, forbrukerne eller telefirmaene.

Hvem er mot - og hvem er for?

Datatilsynet og telebransjen er langt fra de eneste som er mot datalagringsdirektivet. Både personvernkommisjonen og forbrukerombudet er tunge instanser som advarer mot konsekvensene av direktivet. Europeiske datatilsynsmyndigheter er også svært kritiske til direktivet, i likhet med personvernorganisasjonen Statewatch.

Da direktivet ble foreslått i EU, kom det på mange måter som en reaksjon på terrorbombene i Madrid (og litt senere London). Myndighetene følte et behov for å vise handlekraft. Siden er det primært politiinteressene som har drevet frem direktivet. Også i Norge mener politimyndighetene at direktivet er til hjelp for deres etterforskning.

Omstridt i EU

Datatilsynsmyndighetene i Europa har som nevnt advart sterkt mot direktivet. Flere land har også vært kritisk. Og det var et splittet EU-parlament som ga tilslutning til direktivet i desember 2005. 378 representanter stemte for, 197 mot og 30 var avholdende. Flertallet besto primært av Sosialdemokratene (PSE) og Kristendemokratene (EPP). De grønne, venstregruppen GUE, Nasjonenes Europa (UEN) og en delt liberal gruppe (ALDE) stemte mot. Parlamentets komité for justis og sivile rettigheter hadde opprinnelig vedtatt en rekke endringer, bl.a. at opplysninger kunne lagres i maksimalt 12 måneder, at lagringen måtte begrunnes i faktisk etterforskning og at operatørene skulle kompenseres for sine ekstra utgifter. Saksordføreren Alexander Alvaro, en tysk liberaler, var så misfornøyd med parlamentets vedtak i plenum at han krevde navnet sitt trukket fra saken.

Morten Harper er utredningsleder i Nei til EU. Stian Nicolajsen, sekretær for Nei til EUs arbeidsgruppe om datalagringsdirektivet, har også gitt innspill til dette faktaarket.
